

Nr 13

Utlåtande i anledning av väckta motioner om åtgärder till förmån för rörelsehindrade.

I de till allmänna beredningsutskottet hänvisade likalydande motionerna I:32 av herr *Erik Filip Petersson m. fl.* och II:40 av herr *Gustavsson i Alvesta m. fl.* hemställes, att riksdagen i skrivelse till Kungl. Maj:t måtte anhänga om skyndsamt utredning och förslag rörande svårt rörelsehindrade människors situation i samhället, särskilt avseende undervisningens utformning och möjligheterna av särskilda bostadsområden, i enlighet med vad som anförts i motionerna.

I motionerna påpekas att det pågår utredning rörande högstadiundervisningens ordnande för handikappade ungdomar, men att denna i huvudsak berör den organisatoriska utformningen.

Motionärerna understryker vikten av att lämpliga lärarkrafter kan ställas till förfogande. Det kan vara lämpligt att använda lärare, som själva har rörelsehandikapp. Oftast torde det vara så, att en lärare med sådant handikapp har större möjlighet än andra att göra undervisningen och fritiden meningsfull för eleverna. Det torde även vara psykologiskt värdefullt för eleverna på det sättet att det klargör möjligheterna för dem att som vuxna övervinna de svårigheter som är förenade med deras handikapp. Situationen vid en internatskola för handikappade är sådan, att den väl passar för en handikappad lärare. Denne lärare får en meningsfull sysselsättning och samtidigt sin försörjning tryggad. Vidare framhåller motionärerna att handikappade människor kan utnyttjas för ledning av undervisningen i skyddade verkstäder för rörelsehindrade.

Motionärerna föreslår vidare att man för vuxna rörelsehindrade människor inrättar särskilda bostadsområden. Man bör därvid försöka blanda människor med olika handikapp.

Samhället måste effektivisera sina insatser rörande undervisning, sysselsättning och bostadsmiljö.

Beträffande motiveringen i övrigt hänvisas till motion II:40.

Utskottet har inhämtat yttrande över motionerna från *skolöverstyrelsen* samt berett *Svenska landstingsförbundet* och *De vanföras riksförbund* tillfälle att inkomma med yttrande.

Skolöverstyrelsen anför:

Beträffande de i motionerna skisserade möjligheterna för handikappade lärare att vinna anställning vid skolor för handikappade kan meddelas att överstyrelsen redan — där så befunnits i övrigt lämpligt — tillämpar denna princip. Blinda lärare har sålunda anställts vid Tomtebodas blindinstitut, vid anpassningsskolorna för vuxna synskadade i Kristinehamn och Växjö samt vid anpassningskurserna för blinda i Skellefteå. Vid Norrbackainstitutet har en lärare med annat handikapp (rörelsehinder) anställts.

Vad gäller frågan om särskilda bostadsområden för handikappade ställer sig överstyrelsen tveksam till lämpligheten härav.

Överstyrelsen finner icke skäl tillstyrka bifall till yrkandet om tillsättande av en särskild utredning i dessa frågor. Överstyrelsen vill i stället förorda att centrala rehabiliteringsberedningen och 1962 års utredning angående högstadiundervisningen för rörelsehindrade m. m. får i uppdrag att uppmärksamma frågan om handikappade lärares anställning vid specialskolor, därest så icke redan har skett. Frågan om särskilda bostadsområden för handikappade torde böra hänskjutas till statens institut för byggnadsforskning, som den 13 december 1963 erhöi Kungl. Maj:ts uppdrag att utreda samhällsplaneringen för handikappade.

Svenska landstingsförbundet framhåller att landstingen i ökad omfattning intresserar sig för rörelsehindrades problem och anför vidare:

Bl. a. ha åtgärder på sina håll vidtagits eller planerats för att lösa det svårbemästrade transportproblemet. En närmare kartläggning av de frågor, som här komma i blickfältet, synes även enligt styrelsens mening motiverad. Huruvida denna kan anförtros en redan arbetande kommitté eller om en särskild utredning är påkallad undandrar sig styrelsens bedömande.

De vanföras riksförbund (DVR) påpekar att samhället genom att i allt större utsträckning ställa ekonomiska och tekniska resurser till förfogande för att möjliggöra för de handikappade att bryta isoleringen sökt bereda dem möjligheter till en så normal tillvaro som möjligt. Ytterligare förbättringar är dock önskvärda anser DVR och anför:

Den bild som motionärerna ger av de studerande invalidiserades situation stämmer icke helt med de verkliga förhållandena. Vanföra ungdomar som erhåller en högre utbildning arbetsplaceras i mycket hög grad, även om det icke sker i så stor utsträckning inom undervisningsområde. Alla akademiskt studerande är inte heller lämpade för läraryrket. De handikappade måste också ha personlig frihet att välja yrke. Man kan inte heller generellt påstå, att ett handikapp gör en person speciellt lämpad att undervisa andra handikappade, även om den gemensamma situationen kan ha sin betydelse, när det gäller att förstå handikappproblemen.

Inom modern vanförevård strävar man efter att komma bort från ett begränsat yrkesval för de handikappade. Önskemålet att få fram lärare till högstadiundervisningen för handikappade anser DVR bör kunna tillgodoses genom andra åtgärder än att hänvisa en speciell grupp medborgare till denna uppgift.

Vad det gäller frågan att lösa de handikappades bostadsproblem vill förbundet avstyrka tanken på invalidbyar. De handikappade vill ha rätt att

välja bostadsort och bostadsform med hänsyn till personliga önskemål. För vissa höggradigt invalidiserade kan det visserligen vara nödvändigt, att det skapas familjehotell, där de kan erhålla den önskvärda servicen. Dessa familjehotell bör emellertid ha en begränsad storlek och inrättas på skilda håll i landet. För de flesta handikappade gäller, att de önskar få sin bostadsfråga ordnad i de vanliga bostadshusen. Behovet av specialinredda bostäder är emellertid icke på långt när tillgodosett, varför det kan vara önskvärt med ökade insatser från samhällets sida för att stimulera byggandet av sådana. Speciellt är de högre hyrorna i nyproducerade hus ett hinder för många handikappade att hyra en erbjuden specialbostad.

Frågor rörande de handikappades situation i samhället utredes för närvarande av flera statliga kommittéer, bl. a. rehabiliteringsberedningen, socialpolitiska kommittén, sjukförsäkringsutredningen och utredningen rörande skolväsendet inom vanförevården. Förbundet finner det angeläget, att man inom dessa tar upp de olika problemställningar som beröres i motionen, men avstyrker bestämt att de i motionen framförda förslagen skall ligga till grund för en sådan utredning.

Skolöverstyrelsen och *DVR* anser således icke erforderligt att någon ny utredning tillsättes medan *Landstingsförbundet* icke tagit ställning till denna fråga.

Utskottet

I motionsyrkandet föreslås utredning rörande svårt rörelsehindrade människors situation i samhället, särskilt i vad gäller undervisningens utformning och möjligheterna att sammanföra rörelsehindrade till särskilda bostadsområden.

Utskottet har vid åtskilliga tillfällen haft att handlägga frågor rörande de rörelsehindrades förhållanden och därvid understrukit vikten av energiska insatser från det allmännas sida för att lösa de problem som i detta sammanhang anmäler sig. Om utskottet således hyser förståelse för motionernas allmänna syfte att förbättra de handikappades villkor kan utskottet dock för sin del icke finna de av motionärerna anvisade vägarna lämpliga för detta syfte.

Ett betydelsefullt led i det allmännas omvårdnad om de rörelsehindrade är att tillse, att de beredes samma möjligheter som andra att utnyttja sin självklara rätt att inplaceras i arbetslivet. Det är också ett samhällsekonomiskt intresse att den värdefulla arbetskraft de representerar blir tillvaragen på ett rationellt sätt. Vad beträffar statlig och statsunderstödd verksamhet har vissa regler och rekommendationer utfärdats beträffande anställande av bl. a. rörelsehindrade (*SFS* nr 553/1960).

En grundläggande förutsättning för att de rörelsehindrades vilja och förmåga till arbetsinsatser skall komma helt till sin rätt är självfallet att spörsmålen om deras undervisning och utbildning löses. Dessa frågor ägnas f. n. stor uppmärksamhet. Sålunda arbetar, vid sidan av centrala rehabiliterings-

beredningen, 1962 års utredning angående högstadieundervisningen för rörelsehindrade m. m. med organisationen av denna undervisning. Utredningen, som sysslar med utbildningen från och med grundskolans högstadium och även innefattar yrkesutbildningen, har nyligen framlagt ett delförslag angående frivillig skolutbildning efter grundskolan för rörelsehindrade vid Norrbackainstitutets skolhem och vid Bräcke Östergård i Göteborg, vilken skulle påbörjas läsåret 1964—65. I detta sammanhang må också framhållas att den tvååriga fackskola, varom förslag nu föreligger, möjligen kan visa sig vara en skolform, som väl lämpar sig för de handikappade.

Motionärerna har i fråga om undervisningen särskilt framhållit att det skulle vara önskvärt att i större utsträckning anlita handikappade lärare för undervisning av handikappade elever. Enligt vad utskottet erfarit kan det förutsättas att de ovannämnda utredningarna i sitt fortsatta arbete kommer att taga upp bl. a. frågan om lärare för undervisning av handikappade i hela dess vidd. En ledande synpunkt i strävandena att ordna undervisningen för de rörelsehindrade är härvid och bör självfallet även fortsättningsvis vara att undervisningen så långt möjligt sker inom den vanliga skolundervisningen tillsammans med icke handikappade elever. Även lärarfrågan kan förutsättas bli bedömd med bl. a. denna utgångspunkt.

Motionärerna har även föreslagit prövning av frågan om särskilda bostadsområden för rörelsehindrade. Det må framhållas att den samhällsplanering för handikappade som statens institut för byggnadsforskning har i uppdrag att utreda har en helt annan och enligt utskottets mening riktigare målsättning. Syftet är nämligen att åstadkomma en planering som underlättar för de rörelsehindrade att integreras i det normala, vardagliga samhällslivet. Denna målsättning överensstämmer med den av de handikappades organisation redovisade uppfattningen. Det kan visserligen i särskilda fall vara ändamålsenligt att i viss utsträckning vidtaga anordningar som innebär att en byggnad eller en mindre samling byggnader särskilt förbehålls rörelsehindrade. Detta kan vara motiverat exempelvis för att bereda bostad åt handikappade vid skyddade verkstäder eller vid specialskolor för handikappade. Likaså kan det från praktiska synpunkter ibland vara lämpligt att t. ex. en särskild våning i ett vanligt hyreshus särskilt iordningställes för rörelsehindrade. Åtgärder av denna art har prövats på skilda håll men det har då icke varit fråga om att sammanföra enbart rörelsehindrade till särskilda, hela bostadsområden.

Utskottet vill också erinra om att det i mycket stor utsträckning ankommer på kommuner och landsting att ordna hithörande förhållanden. Statligt stöd till bl. a. lämpliga bostäder lämnas nu utöver invalidbostadsbidragen via anslag till de handikappades organisationer. Det kan nämnas att exempelvis anslaget till bidrag till De vanföras riksförbund i årets statsverksproposition föreslås uppräknat från 425 000 till 600 000 kronor.

Utskottet får sammanfattningsvis framhålla, att olika aspekter på de rö-

relsehindrades problem är uppmärksammade i ett antal statliga utredningar. Härutinnan kan erinras om, utöver de ovan nämnda, socialpolitiska kommittén och sjukförsäkringsutredningen. Ett icke oväsentligt underlag för praktiska åtgärder föreligger även, och utskottet vill understryka vikten av att reformarbetet på detta område påskyndas och intensifieras.

Utskottet finner med hänsyn till det ovan anförda icke skäl förorda någon ny utredning, utan hemställer,

att de likalydande motionerna I:32 och II:40 icke må föranleda någon riksdagens åtgärd.

Stockholm den 17 mars 1964

På allmänna beredningsutskottets vägnar:

NANCY ERIKSSON

Närvarande:

från f ö r s t a kammaren: herrar Widén, Schött*, Söderberg*, Eric Gustaf Peterson*, Tage Johansson, Svanström*, Wallmark och Hedlund;

från a n d r a kammaren: fru Eriksson i Stockholm, herrar Jacobsson i Sala, Carlsson i Huskvarna, Dickson, fru Jäderberg, herrar Nilsson i Bästekille, Lundmark*, Börjesson i Glömminge, fröken Anderson i Lerum, herrar Svanberg och Hyltander*.

* Ej närvarande vid utlåtandets justering.